

İş Sağlığı Hemşireliği

Prof. Dr. Ayfer TEZEL

- Çok ünlü bir profesör derslerinden birinde tepegöze bir Picasso resmi koyar.
- Herkes bakar, bakar ama tarzı zaten kübik olan sürrealist resimde sanatla fazla ilgilenmeyenlerin anlayabileceği çok az şey vardır.

- Bozuk perspektifli bir oda, uzun saçlı yaratığa benzeyen bir şey...etrafta başka yaratıklar, yerde yine bir yaratık ve arkadaki şekli bozuk parlak dikdörtgenin içinde başka bir şey daha...

- Hoca birazdan Picasso'nun resmini alıp Menninas'ın bir resmini koyar.

Bu resimde sandalye üzerinde oturan sarı uzun saçlı bir aristokrat kızının etrafındaki dadıları onun saçını tararken, yerde köpeği yatmakta. Babası arkada, ışık sızan kapıdan kızını izlemektedir.

Ancak ikinci resmi görünce tüm sınıf; Picasso'nun resmindeki öğelerin ne olduğunu ve bu resmin Menninas'ın tablosuna gönderme olarak yapılmış olduğunu fark eder.

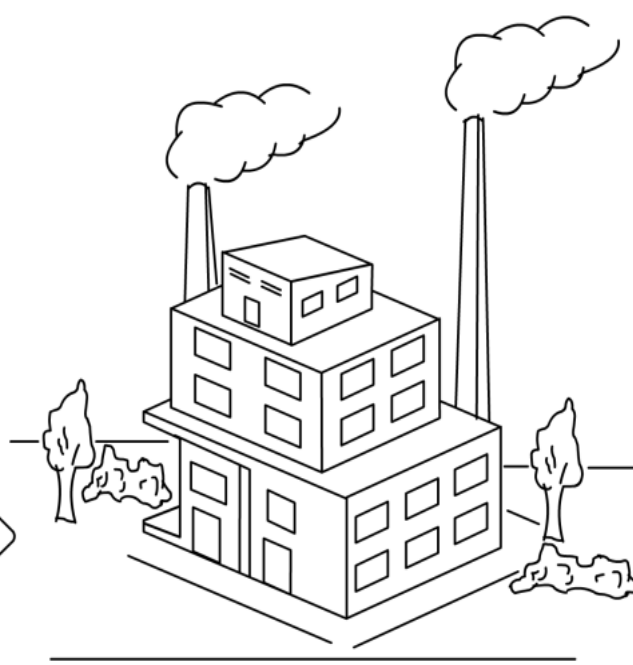
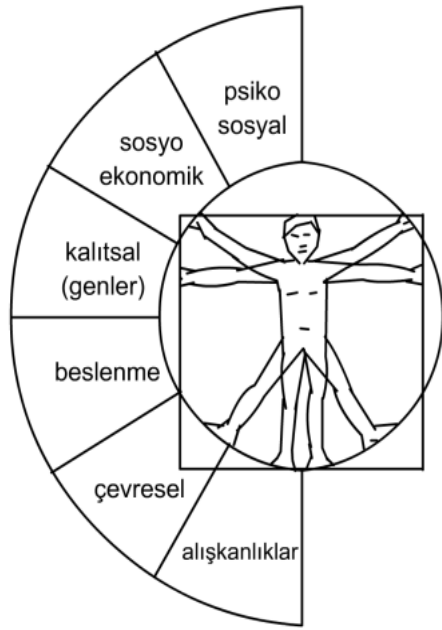

Ünlü Profesör Hiç Unutulmayacak Dersi Verir:

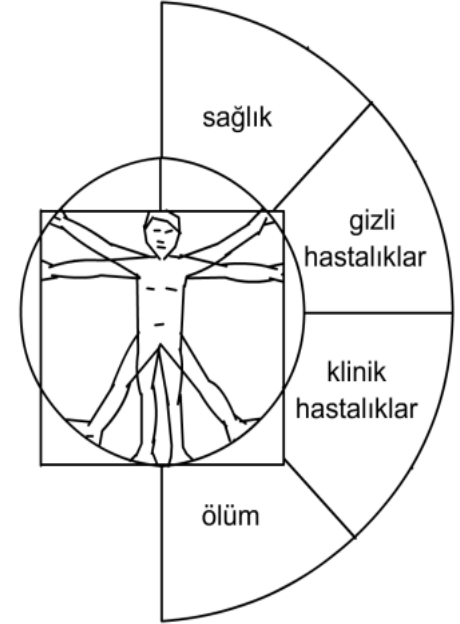
Hayatta hiçbir şer Meninas'ın resmi kadar belirgin değildir. İş hayatı, gerçekleri size Picasso'nun resmindeki gibi şekil değiştirmiş olarak gösterir. Picasso'nun resmine bakıp Menninas'ın resmini görebilenleriniz başarılı olacak, diğerleri kübik şekillere bakıp yanlış anlamlar çıkarmaktan gerçekleri hiç göremeyeceklerdir.

- İş sağlığında da durum gerçekten Picasso'nun resmindeki gibi karmaşıktır. İş sağlığı çalışanları, fabrikaya girdiğinde işe nereden başlayacaklarını, çalışanların sağlığını olumsuz etkileyecek pek çok tehlike kaynağıyla birden nasıl baş edeceklerini bilemezler.

- İŖte bu noktada iŖ sağlığı profesyonelleri, yasal düzenlemelere, diğer ülke uygulamalarına, iyi uygulama örneklerine ve rehberlere gereksinim duyar.

İŞYERİ

önceden var olan
sağlık durumu

mesleki maruziyet

sağlık çıktısı

Sağlık, yalnızca insanların hasta olmama ya da özürlü olmamaları değil aynı zamanda bedensel, ruhsal ve sosyal yönden tam iyilik halidir.

Dünya Sağlık Örgütü

Çalışanın fiziksel ve ruhsal dengesinin korunması ile insan gücü veriminde artış meydana getirmek için iş sağlığı ve güvenliğine dikkat edilmelidir. İş sağlığı ve iş güvenliği çalışmalarında; çalışan insanın “sağlıklı” veya “tam bir iyilik hali içinde olması” amaçlanmıştır
(Sarıçam, Devebakan, 2012).

Günümüzde tüm dünya nüfusunun yaklaşık % 50'sinin çalıştığı belirtilmektedir. Yapılan iş ve çalışma ortamından kaynaklanan risk ve tehlikeler çalışanın sağlığını olumsuz etkilemektedir (Esin, 2008).

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) verilerine göre;

Bugün dünyada yaklaşık 3 milyar işgücü vardır
ve her gün yaklaşık 1 milyon iş kazası gerçekleşmektedir.

Her yıl 2,3 milyon çalışan iş kazası ya da meslek hastalığından ölmektedir.

Her 15 saniyede, bir işçi iş kazası ya da meslek hastalığı sebebiyle ölmekte
ve her 15 saniyede, 160 işçi iş kazası geçirmektedir (csgb.gov.tr).

Ülkemizde İse Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) Verilerine Göre;

Son 20 yılda (1992 – 2011) iş kazası ya da meslek hastalığı nedeni ile hayatını kaybeden çalışan sayısı 24.607'dir (csgb.gov.tr). SGK 2012 istatistik yıllığı verilerine göre iş kazası ve meslek hastalıkları istatistiklerinde 69090 erkek 5781 kadın toplamda 74871 aktif sigortalı iş kazası geçirmiştir (www.sgk.gov.tr).

Sağlık yaşamla bir bütünlük oluşturur.

Bireyin ve toplum yaşamının başından sonuna kadar her olayın içinde yer alır (doğumdan ev yaşamına, çalışandan çalışma ortamına ve çevresine).

Akla gelebilecek her yaşam etkinliğinde sağlık bağlantısı vardır.

Bu nedenle yaşamın her kesiti, sağlık organizasyonlarını ve sunan kişileri yakından ilgilendirir.

Tarım ve çiftçilik

Endüstri devrimi

Bilimsel ve teknolojik gelişmeler

Yeni iş kolları

Çalışan sayısında artış

Çok üretim

Milli gelir artışı

İş sağlığı konusuna verilen önemin artması

- Aristotle (m.ö. 384-222) koşucu hastalıklarını, gladyatör diyetleri
- Hipoccratesi (m.ö.460-370) kurşun zehirlenmesi
- Bernandino ramazzani (1633-1714)
- Sanayi devrimi (1760-1836) toplumsal değişimler, savaşlar değişimi etkilemiştir
- Virgina İnsan Hakları Bildirgesi günümüzde de geçerli olan ilk iş sağlığı ile ilgili düzenlemeler
- İLO(uluslar arası çalışma örgütü)(1919)

24 saatlik günlük yaşamın 1/3', yaşam sürecinin 1/3' çalışarak iş yerinde geçiyor.

iş ve çevresinden kaynaklanan sorunlar

alışan sağlığını olumsuz etkiliyor

- Çalışma ortamı yapılan iş tehlikelerle dolu
- Çalışanı korumak için önlemler alınmalı

İş sağlığı

- Bütün mesleklerde çalışanların bedensel, ruhsal ve sosyal yönden iyilik hallerini sürdürme ve daha üst düzeye çıkarma çalışmalarıdır.
- ILO-WHO,1951

İş sağlığının amaçları

1. Çalışanın sağlığını korumak ve geliştirmek
2. Çalışmanın olumsuz koşulları nedeniyle çalışanın sağlığını kaybetmesini engellemek
3. Her çalışanın fiziksel, ruhsal, sosyal özelliklerine uygun işlerde çalışmasını sağlamak
4. İşin alışana, çalışanın işe uyumunu sağlamak (ergonomi)

İş sağlığının temel özellikleri

- Tüm çalışanlara yöneliktir
- Yaşanan ve çalışan çevre (tüm yaşam alanları) birlikte değerlendirilir.
- Temel amaçlardan biri sürekli izlemdir.
- Koruyucu hizmet ağırlıklı bütünsel bir yaklaşımdır.

İş sağlığıyla ilgili kuruluşlar

- Çalışma ve sosyal güvenlik bakanlığı
- Sağlık bakanlığı
- İLO
- Dünya sağlık rgt

World Health Organization

İş sağlığı ile ilgili kurumlar

- Çalışma Genel Müdürlüğü
- İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü (İSGÜM)
- İş Teftiş Kurulu Başkanlığı
- İşçi ve İşveren Sendikaları (2821 sendikalar kanunu; 2822 sayılı toplu iş sözleşmesi grev ve lokavt kanunu)
- İş Sağlığı Hemşireliği Derneği
- Üniversiteler
- Sosyal güvenlik kurumları

İş sağlığı ile ilgili kurumlar

- İş sağlığı ve güvenliği konusundaki temel ödevler devlet yükümlülüğündedir.
- 1982'de kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında alışma herkesin hakkı ve ödevidir. Devlet alışanlarının sağlık seviyelerini yükseltmek ve çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları korumak ve çalışmayı desteklemek için gerekli tedbirleri alır ibaresiyle çalışma hayatına verilen önem belirtilmiştir.

Çalışanların Sağlığı Hangi Durumlarda Bozulur

- Genel sağlık sorunları
- İş ve çevresinin dolaylı katkısıyla ortaya çıkan sorunlar
- İş ve çevresinin direkt etkisiyle ortaya çıkan sorunlar

Çalışanlarda Ölümler En Fazla;

- Mesleki akciğer hastalıkları
- Mesleki kanserler
- Ampütasyon, kırıklar, laserasyonlar, travma
- Kardiyovasküler hastalıklar
- Üreme sistemi bozuklukları

nedeniyle olmaktadır.

Çalışanın Sağlığını Etkileyen Faktörler

- 1. bireye bağlı özellikler
- 2. çevreye bağlı özellikler
- 3. etken

KONAKÇI (kişi)
Yaş, cinsiyet,
alışkanlık,
davranış

ETKEN
Biyolojik,
kimyasal, fiziksel,
ergonomik,
psikososyal

ÇEVRE
Etken ve
konakçının
etkileşim yeri

Çalışan Sağlığını Etkileyen İşyeri Ortam Riskleri

- Biyolojik (bakteriler, virüsler, mantarlar...)
- Kimyasal (radyasyon, radyo aktif madde...)
- Fiziksel (gürültü, ısı, ışık, vibrasyon ...)
- Ergonomik (itme, çekme, hasta çevirme)
- Psikososyal (şiddet, mobing)
- Mekanik (kesikler, iş kazası)

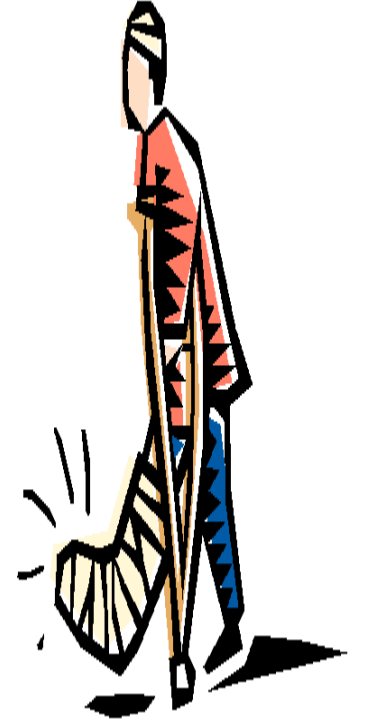
İş Kazaları

İş kazası, aşağıdaki hal ve durumlardan birinde meydana gelen ve sigortalıyı hemen veya sonradan bedence veya ruhça arızaya uğratan olaydır.

A- sigortalı işyerinde bulunduğu sırada

B- işveren tarafından yürütülmekte olan

iş dolayısıyla

- C- sigortalı işveren tarafından başka bir yere görevli olarak gönderildiği sırada asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda
- D- emzikli kadın için emzirme sırasında (gidiş dönüş dahil)
- E- işverence sağlanan toplu taşıma sırasında

***Paydos saatinde; top oynarken
dinlenirken***

.....

Satranç oynarken yaralandı

İntihar ederse...

Şirket adına denetim
yapmak üzere başka
yere giden yetkili; iş dıŐı
eğlenirken kaza
geçirirse;

İŞ KAZASI GEÇİRMİŐ
SAYILIR

İş Kazası Nedenleri/Önlenmesi

Nedenleri

1. Çalışan (işçi)
2. Teknik araç gereçler

Önlenmesi

1. Eğitim
2. Yasal düzenlemeler
3. Teknik önlemler, mühendislik önlemleri
4. Acil yardım

Meslek Hastalıkları

- Meslek hastalıklarının tespiti konusunda bütün ülkelerde sorun yaşanmaktadır
- İş kazası sayıları gerçeğe daha yakındır.
- Uluslar arası Çalışma Örgütü (ILO) verilerine göre ölümlü iş kazası oranının en düşük olduğu İngiltere'dir.
- İş kazası sıklığının en yüksek olduğu ülkeler arasında ülkemiz ile birlikte Hindistan ve Rusya da vardır.

Tanım-506 Sayılı Kanunu 11b Maddesi

- 11B-) **Meslek hastalığı**, sigortalının çalıştırıldığı için niteliğine göre tekrarlanan bir sebeple veya işin yürütüm şartları yüzünden uğradığı geçici veya sürekli hastalık, sakatlık veya ruhi arıza halleridir. (Mesleki risklere maruziyet sonucu ortaya çıkan hastalık.)

- Bu kanuna göre tespit edilmiş olan hastalıklar listesi dışındaki herhangi bir hastalığın meslek hastalığı sayılıp sayılmaması üzerine çıkabilecek uyuşmazlıklar, Sosyal Sigorta Yüksek Sağlık Kurulu'nca karara bağlanır.

Meslek Hastalıklarının Türleri

Sosyal Sigorta Sağlık İşlemleri Tüzüğü- 26.5.1972, No: 7/4496

Madde 64

- A. Kimyasal maddelerle olan meslek hastalıkları,
- B. Mesleki cilt hastalıkları,
- C. Pnömokonyozlar ve diğer mesleki solunum sistemi hastalıkları,
- D. Mesleki bulaşıcı hastalıklar,
- E. Fizik etkenlerolan meslek hastalıkları,
olmak üzere 5 grupta toplanmıştır.

A. Kimyasal Maddelerle Olan Meslek Hastalıkları (25 Hastalık Tanımlanmış)

- Arsenik ve bileşenleri
- Berilyum (glüsinyum) ve bileşenleri
- Karbonmonoksit
- Kadmiyum ve bileşenleri
- Krom ve bileşenleri
- Civa ve bileşenleri
- Nikel ve bileşenleri
- Organik fosfor ve bileşenleri
- Kurşun ve bileşenleri
- Benzen ve türevleri...

B. Mesleki Cilt Hastalıkları

- Deri Kanserleri ve Prekanseröz Deri Hastalıkları
- Kanserleşmeyen Cilt Hastalıkları

C. Pnömonyozlar Ve Diğer Mesleki Solunum Sistemi Hastalıkları

- Slikoz ve silikotüberküloz
- Asbestoz
- Asbest dışındaki silikat tozları
- Silikatoz
- Sideroz
- Bissinoz
- Mesleki bronşiyal astım

D. Mesleki Bulaşıcı Hastalıklar

- Tropik hastalıklar
- Hayvanlardan insana bulaşan hastalıklar (şarbon, parazit hastalıkları)
- Meslek gereği enfeksiyon hastalıklarına özellikle maruz kişilerdeki enfeksiyon hastalıkları (viral hep. Tbc)

E. Fizik Etkenlerle Olan Meslek Hastalıkları

- İyonlayıcı ışınlarla olan hastalıklar
- Gürültü sonucu işitme kaybı
- Hava basıncındaki ani değişmelerle olan hastalıklar
- Titreşim sonucu kemik – eklem zararları ve anjönöratik bozukluklar
- Travma hastalıkları

Vibrasyon etkisi ile meydana gelen beyaz parmak

Kimyasal Maddelerle Olan Meslek Hastalıkları

1. Pnomokonyozlar

Silikoz

Asbestoz

Bissinoz

2. Kurşun ve kurşun tozlarının yol açtığı meslek hastalıkları

3. Eriticilerin yol açtığı meslek hastalıkları

4. Organik fosforlu maddelerin (pestisidler) yol açtığı meslek hastalıkları

KORUNMA/ALINACAK ÖNLEMLER

Kaynağa yönelik alınacak önlemler

- Havalandırma
- Temizlik
- Ortam havasının kontrolü

Bireye yönelik alınacak önlemler

- İşe giriş/periodyk muayeneler
- Sağlık eğitimi
- Rotasyon
- Kişisel dozimetre

Fiziksel Etkenlerle Olan Meslek Hastalıkları

- Isı
- Işıık
- Gürültü

Yüksek Isı

1. Akut Sıcak Zararları
  - a. Sıcak kramplar
  - b. Isı stresi
  - c. Sıcak çarpması
  - d. İş yetersizliği
  - e. Güneş çarpması
2. Kronik sıcak zararları
3. Yanıklar

Korunma/Önleme (Sıcak Zararları)

- Kaynağa Yönelik Alınacak Önlemler
  - ✓ Isı yalıtımı
  - ✓ Ortam havasının kontrolü
- Bireye Yönelik Alınacak Önlemler
  - ✓ Beslenme
  - ✓ Giyim
  - ✓ İşe giriş/periodyk muayeneler
  - ✓ Sağlık eğitimi

Düşük Isı

1. Hafif etkilenme
2. Siper ayağı
3. Donma

Koruma/Önleme (Soğuk Zararları)

- Kaynağa Yönelik Alınacak Önlemler
  - ✓ Isı yalıtımı
  - ✓ Ortam havasının kontrolü
- Bireye Yönelik Alınacak Önlemler
  - ✓ Beslenme
  - ✓ Giyim
  - ✓ İşe giriş/periyojik muayeneler
  - ✓ Sağlık eğitimi

IŞIK

- Elektromanyetik enerji
- Gözle gördüğümüz ışık, tüm elektromanyetik spektrumun küçük bir bölümünü oluşturur
- IŞık ulaŐtıđı maddede iletilebilir, yansiyabilir, emilebilir
- Yüksek dalga boylarındaki elektromanyetik enerjilerin emilmesi, insan vücudunda zarara yol açar.

Işık Çeşitleri

- Mikrodalgalar (doku sıcaklığında artış, katarakt)
- İnfrared ışınlar (doku sıcaklığında artış, katarakt)
- Görünür ışık (göz bozuklukları)

Korunma/Alınacak Önlemler

- *Kaynağa Yönelik Alınacak Önlemler*
  - ✓ Radyasyon ölçümü
- *Bireye Yönelik Alınacak Önlemler*
  - ✓ Kişisel dozimetre
  - ✓ Giyim
  - ✓ İşe giriş/periyojik muayeneler
  - ✓ Sağlık eğitimi

Gürültü

- İstenmeyen ses

frekans

şiddet

yüksek/alçak ses

Db(A)

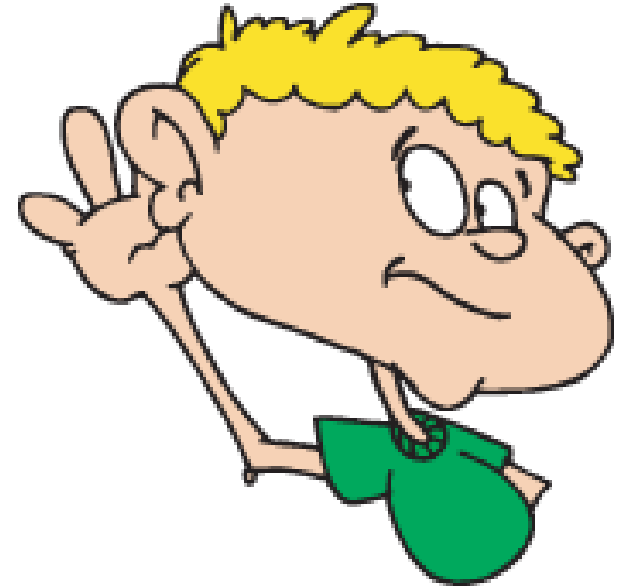
yüksek frekanslı

90 Db(A)

sağlığı olumsuz etkiler.

Gürültünün Sağlık Üzerine Etkileri

- Zihinsel stres
  - Fiziksel stres
  - Kazalar
  - İşitme kayıpları
- sürekli
geçici

Korunma/Alınacak Önlemler

- *Kaynağa Yönelik Alınacak Önlemler*
  - ✓ Gürültü yalıtımı
  - ✓ Ortamda gürültü düzey takibi
- *Bireye Yönelik Alınacak Önlemler*
  - ✓ Kulak koruyucu/30 bd(A) düşürür
  - ✓ İşe giriş/periyodik muayeneler
  - ✓ Sağlık eğitimi

Peki çalışanların yükümlülükleri nelerdir?

- **DOĞRU ÇALIŞMA**
- Kendisinin ve diğerlerinin sağlığını koruyacak biçimde
  - **DOĞRU KULLANMA**
  - Tesisat/makine/tezgah/el aleti/malzeme/kişisel koruyucu
- **TEHLİKE VE RİSKLERİ BİLDİRME**
  - **İŞBİRLİĞİ VE KATILIM**

İş Sağlığı ve İş Güvenliği,

İşyerlerinde işin yürütülmesi sırasında çeşitli nedenlerden kaynaklanan sağlığa zarar verebilecek koşullardan korunmak amacıyla yapılan sistemli ve bilimsel çalışmalardır (Biçer, Seviğ, 2003).

İş Sağlığı Ve Güvenliğinin Çalışma Alanları

- **Çalışma ortamı** (üretim araçları ve üretim örgütlenmesi) öncelikli düzenleme alanıdır.
- **Çalışma koşulları** ücret ödeme biçimleri, çalışma süresi ve süre örgütlenmesi, risk gruplarının korunması
- **Çalışma ilişkileri** (işbirliği ve katılım olanakları, söz ve karar sahibi olma düzeyi)
- **Üretim sistemleri** (takım, kalite)
- **Meslek teknik eğitim ve istihdam**

İş Yeri Hemşireliği

Tıbbi ve teknik yönleri olan iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin başlıca amacı çalışanların fiziksel, ruhsal ve sosyal sağlık durumlarını en üst düzeye getirmek ve bu düzeyde sürdürmektir.

İş Yeri Hemşireliği

Günümüzde iş sağlığı ve güvenliği çok sektörlü bir uğraş alanı olarak gelişmesini sürdürmektedir. İş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin etkin bir şekilde yürütülmesinde ekip çalışması çok önemlidir.

İş Yeri Hemşireliği

İş yeri hekimi, iş güvenliği uzmanı ve iş yeri hemşiresi ekibin çekirdek üyelerindedir. Bu ekip içerisinde yeterli bilgi ve deneyim ile donatılmış iş yeri hemşiresinin rolü yadsınamaz (Nahcivan, Erdoğan, Esin, 1999).

İş Yeri Hemşireliği

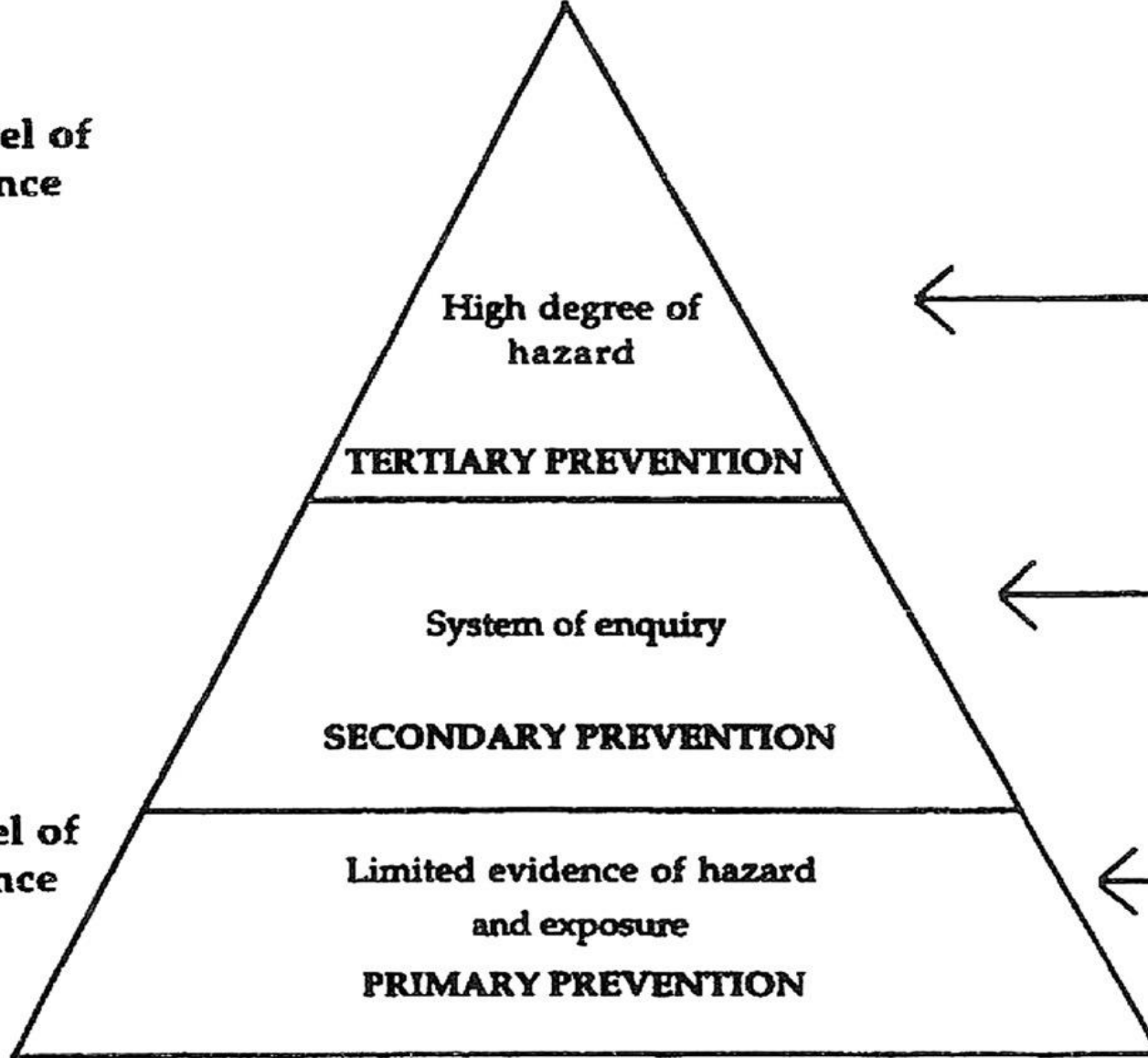
Bu ekip hekim, hemşire ve iş güvenliği uzmanından oluşsa da psikolog, iş fizyologu, ergonomist, toksikolog vb. meslek mensupları da ekibin üyeleridir. Son birkaç yıl içinde, ülkemizde sahada çalışacak iş güvenliği uzmanları eğitimine ilişkin düzenlemeler gerçekleştirilmiş olup bu uzmanların sayıları da giderek artmaktadır

(Bilir ,Yıldız, 2013).

Higher level of surveillance

Lower level of surveillance

NURSING INTERVENTIONS

Treatment/Referral
Lung function testing
Personal protective equipment

Screening
Early detection

Health education
Base-line health assessments
Elimination of substances

- Multidisipliner Yaklaşımla İş Sağlığı Hemşiresinin Çalışma Çerçevesi
- Kaynak: Oakley K. (2008). Occupational Health Nursing (3th ed.). England: John Wiley & Sons

İş Yeri Hemşireliği

İş sağlığı hemşireliği hemşirelik bilgi ve becerilerinin iş alanında uygulandığı bir halk sağlığı hemşireliği dalıdır ve çalışan sağlığının korunması ve geliştirilmesi için halk sağlığı ilke ve kuramlarının kullanıldığı hemşirelik uygulamalarını içerir (Nahcivan, Erdoğan, Esin, 1999).

İş Yeri Hemşireliği

İş sağlığı hemşireliği tam gün çalışma gerektirir ve işyeri sağlık birimi hizmetlerinin ayrılmaz bir parçasıdır. İşyeri hemşireliği bilimsel, teknolojik ve toplumsal gelişmelerden etkilenererek büyük bir gelişme göstermiştir. Böylece alışanların sağlığının korunması ve geliştirilmesinde hemşirenin rolü ve yeri kabul edilmiştir.

İş Yeri Hemşireliği

İşyeri hemşireliğinin etkinlikleri sonucunda

- işe devamsızlığın azaldığı,
  - kişisel koruyucu kullanan,
  - danışmanlık hizmeti alan
- olumlu davranış değişikliği gösteren işçilerin sayısının arttığı saptanmıştır

(Bilir ,Yıldız, 2013).

İş Yeri Hemşireliği

Başlangıçta çalışanların evde bakımına odaklanan hemşirelik hizmetleri, bu gün işyerlerinde çalışanların sağlığını koruma ve geliştirme konularına odaklanmıştır (Tokur, Kubilay, 2010 ve Esin, 2008).

İş Yeri Hemşireliği

Günümüzde çağdaş iş sağlığı hemşiresi,

- sağlığı geliştirici,
  - yaşam kalitesini geliştirici
  - kanıta dayalı uygulamalar,
  - disiplinler arası iş birliği,
- program ve politika geliştirici uygulamaları yapar (Rogers, 2012).

İş Yeri Hemşireliği

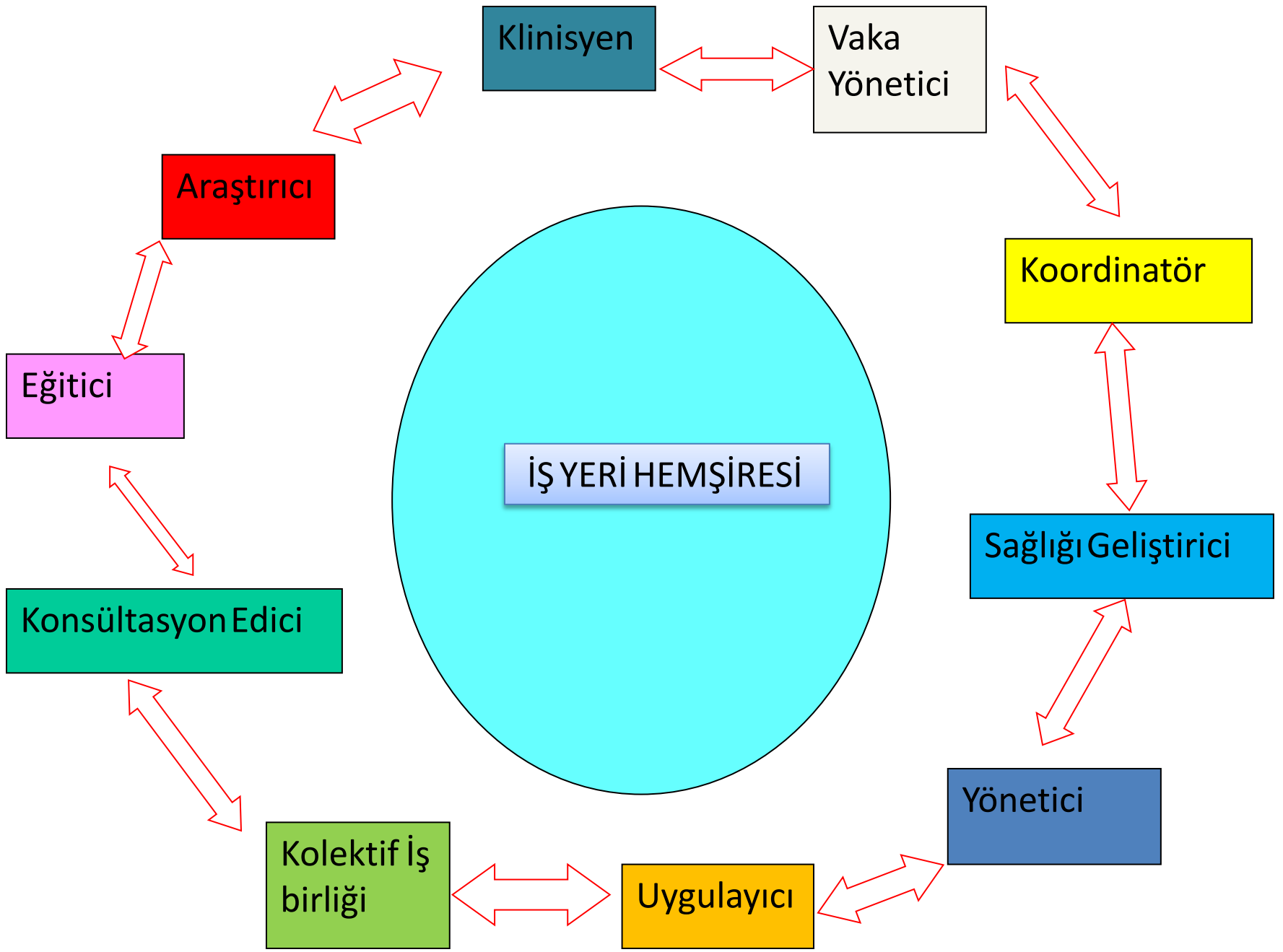
İş sağlığı hemşiresinin profesyonel uygulamaları arasında, ki bu konular tüm çalışanları kapsayan eğitimleri ve sağlık kontrol programlarını planlamayı işle ilgili tehlikeleri tanımlamayı ve bu tehlikelerin kontrolü için uygun önlemleri almayı, sağlıklı bir iş gücü elde etmek için gerekli kişilerle **işbirliği yapmayı** kapsar (Tokur, Kubilay, 2010).

İş Yeri Hemşireliği

Ayrıca iş sağlığı hemşiresinin tek başına yürütebileceği görevleri arasında,

- çalışanların sağlığının değerlendirilmesi,
- meslek hastalıkları ve iş kazalarının önlenmesi ve bakımı,
- işe bağlı olmayan hastalık ve kazaların önlenmesi ve bakımı,
  - danışmanlık hizmeti,
  - çalışma ortamının değerlendirilmesi,
    - kayıt tutma,
  - araştırma yapma gibi görevleri de vardır

(İşçi, Esin, 2009).

İş Yeri Hemşireliği

İş sağlığı hemşireliğinin bilgi temelini

- ❖ epidemioloji,
- ❖ toksikoloji,
- ❖ endüstriyel hijyen,
- ❖ iş güvenliği
- ❖ hemşirelik bilimleri ile ilgili kavram ve kuramlar oluşturmaktadır (İşçi, Esin, 2009).

İş Sağlığı Hizmet Ekibi

Tıp bilimleri

- Hekim
- Hemşire

Sosyal bilimler

- Ekonomist
- Sosyal antropolog
- Psikolog

Mühendislik bilimleri

- İş güvenliği uzmanı
- İş hijyenisti

Tarihsel Gelişimi

- 1633-1714 Bernardo Ramazzani
- 1888 Betty Moulder kömür madeninde çalışanlara ve ailelerine bakım verme
- 1895 Ada Mayo Steward (Vermont Marble şirketi işyeri hemşiresi)
- 1899-1906 pek çok işyerinde hemşireler çalışıyor
- 1903 ilk hemşirelik uygulamaları
- 1919 ilk iş sağlığı hemşireliği kitabı
- 1917 ilk iş sağlığı hemşireliği kursu
- 1941 6000 işyeri hemşiresi
- 1941 Amerikan endüstri hemşireliği birliği kuruldu
- 1966 ilk sertifika programı
- 1971 Amerikan iş sağlığı hemşire birliği ilk sertifika

Dünyada İşyeri Hemşireliği

İş yeri hemşireliğinin dünyadaki gelişme sürecine bakıldığında, iş sağlığı hizmetlerinin giderek önem kazanması ile önceleri gelişmiş ülkelerde olmak üzere 19. Yüzyılda işyeri hemşireliği uygulamalarının başladığı görülmektedir.

Dünyada İşyeri Hemşireliği

Toplum sağlığı hemşireliğinin bir uzmanlık dalı olan iş sağlığı hemşireliği, endüstrileşmiş ülkelerde, ilk defa 1800'li yıllarda hemşirelerin işyerlerinde çalışmaya başlamasıyla ortaya çıkmış ve **endüstri hemşireliği olarak adlandırılmıştır** (Lancaster, 2002).

Dünyada İşyeri Hemşireliği

İlk iş yeri hemşiresinin 1890'lı yıllarda Amerika'da görev aldığı kabul edilir. Amerika'da Vermont Şirketinde görev yapan **Ada Mayo Stewart** bilinen ilk iş sağlığı hemşiresi olarak tarihe geçmiştir (Lancaster, 2000).

Dünyada İşyeri Hemşireliği

Hemşirelerin iş sağlığı alanındaki çalışmaları çoğunlukla iş yerinde birinci basamak sağlık hizmetleri kapsamında oluşmuştur.

O dönemde de işyeri hemşireleri birinci basamak tedavi edici hizmetlerin yanı sıra koruyucu sağlık hizmetleri de sunmuştur; bu kapsamda **sağlıklı yaşam alışkanlıkları, çocuk bakımı** gibi konularda eğitimler vermişlerdir.

Dünyada İşyeri Hemşireliği

- Boston Üniversitesinde 1917 yılında işyeri hemşireliğine ilişkin ilk özel eğitim programı başlamış, sonraları birçok üniversitede sanayi hijyeni programları içinde sanayi hemşireliği programları başlatılmıştır.
- 1918 yılında İngiltere’de ilk defa “Yeni İngiltere Hemşireler Birliği” kurulmuştur (Bilir ,Yıldız, 2013).

Dünyada İşyeri Hemşireliği

Amerika Birleşik Devletlerinde sanayide çalışan hemşire sayısının **1940'larda 4000 civarında** olduğu bildirilmiştir. Amerikan Endüstri Hemşireleri Derneği 1942'de iş sağlığı hemşireliğinin eğitim ve uygulamalarını geliştirmek, multidisipliner işbirliği çabalarını arttırmak ve profesyonel bir güç oluşturmak için ulusal bir birlik olarak kurulmuştur.

Dünyada İşyeri Hemşireliği

Aynı dernek 1953'de Endüstri Hemşireler Birliği kimliğini almış ve ilk Endüstri Hemşireler Dergisini yayınlamıştır. 1977'de derneğin adı Amerikan İş Sağlığı Hemşireler Birliği (AAOHN) olarak değiştirilmiştir. Bu tarihte üye sayısının 13000 olduğu rapor edilmiştir (Emiroğlu ve Yıldız, 2002).

Dünyada İşyeri Hemşireliği

AAOHN ve İş Sağlığı İş Güvenliği Yönetimi (Occupational Safety and Health Administration, OSHA) 1988'de ortak çalışmalar başlatmış, 1993 yılında OSHA içinde işyeri hemşireliği bürosu kurulmuştur. 1990 yılında ilk kez AAOHN tarafından belirlenen işyeri hemşireliği araştırma öncelikleri 1999 yılında yeniden düzenlenmiştir.

Dünyada İşyeri Hemşireliği

İş sağlığı hemşireliği, Amerikan İş Sağlığı Hemşireler Birliği tarafından “güvenli ve sağlıklı bir çevrede sağlığın geliştirilmesi, korunması ve rehabilitasyonuna odaklı bir uzmanlık alanı” olarak tanımlanmıştır (AAOHN, 2004).

Türkiye de İş Sağlığı Hemşireliği

❖ Eğitim

- Genel hemşirelik gelişimi yavaş
- 1959'a kadar lise düzeyinde
- 1955'de Ege üniversitesi hemşirelik yüksek okulu
- 1970 lisans üstü eğitim
- 1997 tüm okullar lisans düzeyinde

❖ Yasal durum

- 1936 ilk iş kanunu
- 1961 ikinci iş kanunu
- 1971 1475 sayılı kanun
- 1982 iş yeri hekimlerinin çalışma şartların da hemşirelerden sadece söz ediliyor
- 2003 yeni kanun
- 2013 yeni kanun

Türkiye'de İşyeri Hemşireliği

Ülkemizde işyeri hemşireliği ile ilgili çok sayıda çalışma sürdürülmüş ve araştırmalar yapılmıştır. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu tarafından İşyeri Hemşireliği konulu sempozyumlar düzenlenmiştir. İş yeri hemşireliği eğitimi amacı ile ilk kurs 2001 tarihinde Türkiye Halk Sağlığı Kurumu (HASAK) tarafından gerçekleştirilmiştir.

Türkiye’de İşyeri Hemşireliği

Bu gelişmelerle birlikte halen ilgili yasal düzenlemeler doğrultusunda işyeri sağlık birimlerinde çalışan işyeri hemşiresi ve sağlık memurlarının sayısı tam olarak bilinmemektedir. Araştırma sonuçlarına göre işyerlerinde işyeri hemşiresi olarak çalışanların %53’ü sağlık memurudur, %70’i sağlık meslek lisesi mezunudur

(Bilir ,Yıldız, 2013).

Türkiye’de İşyeri Hemşireliği

Türkiye’de iş sağlığı hemşireliği ile ilgili gelişmelerinin son yıllarda arttığı görülmektedir (Esin, 2008). İş sağlığı hemşireleri 100 yılı aşkın süredir var olmalarına rağmen son 30 yıldır rolleri tanımlanmış ve uygulamalarının etkinliği kanıtlanmıştır. İş sağlığı hemşireliği derneği kurulmuştur (İşçi, Esin, 2009).

İş Sağlığı Hemşireliğinin Ülkemizdeki Son Durumu

- ***Türkiye'de son yıllardaki yasal düzenlemelere baktığımızda,***

İş Sağlığı Hemşireliğinin Ülkemizdeki Son Durumu

1971 yılında çıkarılan 1475 sayılı iş kanununda İşyeri Hekimlerinin Çalışma Şartları ile Görev ve Yetkileri Hakkındaki Yönetmelikte sadece çalıştırılması gereken iş yeri hemşiresi sayısından söz edilmiştir.

İş Sağlığı Hemşireliğinin Ülkemizdeki Son Durumu

2003 yılında çıkarılan 4857 sayılı iş kanununda iş yeri hemşiresinden söz edilmemiştir; ancak 4857 sayılı iş kanunu kapsamında Yönetmelikte “sağlık biriminde tam gün çalışacak en az bir iş yeri hemşiresi veya sağlık memuru görevlendirilir” hükmü vardır.

İş Sağlığı Hemşireliğinin Ülkemizdeki Son Durumu

Kasım 2010 İşyeri Hekimlerinin Görev Yetki ve Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkındaki Yönetmelik ile İş Sağlığı ve Güvenliği Hizmetleri Yönetmeliği kapsamında **diğer sağlık personeli** (hemşire, sağlık memuru, acil tıp teknisyeni veya çevre sağlık teknisyeni) tanımı getirilmiştir.

İş Sağlığı Hemşireliğinin Ülkemizdeki Son Durumu

2012 yılında çıkarılan 6331 sayılı iş sağlığı ve güvenliği kanununda iş yeri hemşiresinin tanımı “hemşirelik mesleğini icra etmeye yetkili, iş sağlığı ve güvenliği alanında görev yapmak üzere Bakanlıkça yetkilendirilmiş işyeri hemşireliği belgesine sahip hemşire/sağlık memurunu, ifade eder.” şeklinde tanımlanmıştır.

İş Sağlığı Hemşireliğinin Ülkemizdeki Son Durumu

Bu kanunda bulunan “tam süreli işyeri hekimi görevlendirilen işyerlerinde, diğer sağlık personeli görevlendirilmesi zorunlu değildir” hükmü, çağdaş sağlık ve güvenlik hizmetlerinde ekip hizmeti ilkesi ile uyumlu değildir.

İş Sağlığı Hemşireliğinin Ülkemizdeki Son Durumu

6331 sayılı iş sağlığı ve güvenliği kapsamında **2013 yılında yayınlanan yönetmelikte** diğer sağlık personeli: “İş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinde görevlendirilmek üzere Bakanlıkça belgelendirilmiş hemşire, **sağlık memuru, acil tıp teknisyeni ve çevre sağlığı teknisyeni diplomasına sahip olan kişiler** ile Bakanlıkça verilen işyeri hemşireliği belgesine sahip kişilerdir.” şeklinde tanımlamışlardır.

İşyeri Hemşireliği Eğitimi

- 1917 yılında Boston Üniversitesi'nde ilk özel eğitim programı başlatılmıştır (Esin, Emiroğlu, Aksayan ve Beşer, 2008).
- Günümüzde Amerika'daki bir çok üniversitede iş sağlığı hemşireliğinde lisansüstü eğitim mevcuttur.
- Amerika'da iş sağlığı hemşireleri lisans düzeyinde eğitime sahip ve toplum sağlığı, ayaktan tedavi merkezleri, yoğun bakım ve acil yardım deneyimi olan bireylerdir.

İşyeri Hemşireliği Eğitimi

- 1974'den beri Amerika'da, iş sağlığı hemşireliği alanında sertifika programı mevcuttur. Bu program yazılı alıştırmalar, kurs çalışmaları ve saha becerisi kazandırmayı kapsamaktadır.
- Sertifika sınavına dahil olan **alanlar toksikoloji bilgisi, kimyasal maruziyetin tedavisi, ergonomi, iş sağlığı ve güvenliği faaliyetleri, çalışanın tazminatla ilgili yasaları ve fiziksel değerlendirme yeteneğini** kapsamaktadır.

İşyeri Hemşireliği Eğitimi

14 ülkede, genel hemşirelik eğitimi içinde iş sağlığı eğitimi verilmektedir. Bu eğitimin süresi ülkelere göre değişim göstermektedir. Örneğin; Brezilya, Finlandiya ve Norveç'te bu eğitim 30-40 saatin üzerinde gerçekleştirilmektedir.

Bu ülkelerdeki iş sağlığı hemşireliği eğitimi şu konuları kapsamaktadır:

- İş hekimliği
- Hijyen
- Toksikoloji
- Epidemiyoloji
- Ergonomi
- İş psikolojisi
- İş sağlığı hemşireliği kavramı
- İş sağlığını değerlendirme
- İşyerlerinde sağlığı geliştirme
- İş sağlığı hemşireliğinde araştırma metodolojisi
- İş sağlığı hizmetlerinin yönetimi
- İşyerinde mental sağlık
- İş sağlığıyla ilişkili kanun ve düzenlemeler

Türkiye’de İşyeri Hemşireliğinin Eğitimi

Genel hemşirelik eğitimi müfredat programında istendik düzeyde işyeri hemşireliğine yer verilmediği görülmektedir.

Türkiye’de 10 Hemşirelik Yüksekokulunda yapılan çalışmada; mezuniyet öncesi eğitimde ele alınan konular ve iş sağlığı alan

çalışmalarında farklılıklar olduğu saptanmıştır. Ayrıca,

Türkiye’de İş Sağlığı Hemşireliği alanında lisans üstü eğitim programı halen yoktur (Esin ve ark., 2008).

Türkiye'de İşyeri Hemşireliğinin Eğitimi

Sahada çalışan hemşirelere bakıldığında çeşitli çalışmalarda halen işyeri hemşiresi olarak çalışanların sağlık meslek lisesi mezunu ve çoğunun emekliliği yaklaşan bireyler olduğu görülmektedir.

Türkiye’de İşyeri Hemşireliğinin Eğitimi

Sağlık meslek liselerinin müfredatında işyeri hemşiresinin uygulamalarında kullanabileceği yönetim, araştırma, epidemiyoloji, biyoistatistik ve sağlık eğitimi konularına yer verilmemektedir. Yine sağlık meslek liselerinin müfredatında halk sağlığı hemşireliği olmadığı için de bu liselerde okuyan hemşireler iş sağlığından habersiz olarak mezun olmaktadır

(Bilir ,Yıldız, 2013).

Türkiye'de İşyeri Hemşireliğinin Eğitimi

Ülkemizde işyeri hemşireliğinin ayrıntıları ile tanımlandığı, eğitim ayrıntılarının belirlendiği tek düzenleme 2003 tarihli İşyeri Birimleri ve İşyeri Hekimlerinin Görevleri ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliktir.

Türkiye'de İşyeri Hemşireliğinin Eğitimi

Bu yönetmelikte işyeri hemşiresi veya işyeri sağlık memurlarının Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından sertifikalandırılmış olmaları öngörülmektedir.

İşyeri Hemşirelerinin Görevleri

İş yeri hemşirelerinin görevleri başlıca 6 başlık altında değerlendirilebilir (AAOHN,1988).

İşyeri Hemşirelerinin Görevleri

- İşyerinin olası ve var olan tehlikeler yönünden incelenmesi,
- Çalışanların sağlık durumlarının saptanması amacı ile veri toplama, çalışanların sağlık öyküsünü alma, fizik muayene yapma ve uygun laboratuvar sonuçlarını alma,
- İşyeri sağlık ekibinin diğer üyeleri ve çalışanlar ile birlikte hemşirelik etkinliklerini planlama,

İşyeri Hemşirelerinin Görevleri

- Çalışanlar ile ilgili ayrıntılı veri oluşturacak kayıt sistemi geliştirme,
- Çalışanların sağlığını geliştirici ve hastalıklar koruyucu programlar hazırlama (örn: aşılar, hipertansiyon taramaları vs.)
- Diğer sağlık kurumları ile işbirliği yapma.

❖ Gelişmeler

- 2000 Zonguldak iş sağlığı hemşireliği sempozyumu
- 2000-2003 iş sağlığı hemşireliği komisyonu
- 2002 Ankara iş sağlığı hemşireliği temel eğitim programı (5 gün)
- 2003 Kocaeli iş sağlığı hemşireliği temel eğitim programı (5 gün)
- 2003 İş sağlığı Hemşireliği Derneği kuruldu (İŞHEM-DER)
- 2004 Bakanlık 2 adet iş sağlığı hemşireliği sertifika programı yaptı
- 2007 ocak İzmir: Ege , Dokuz Eylül üniversiteleri ve İŞHEM-DER işbirliği ile sertifika programı

Sonuç Olarak ;

- Sağlık hizmetleri gelişmiş toplumlarda, iş sağlığı geliştirme programlarının uygulanmasından iş sağlığı hemşirelerinin sorumlu olduğu görülmektedir (Canpolat, Aksayan, 2006).
- Dünya Sağlık rgt ve pek çok sağlık kuruluşu, sağlığı koruma ve geliştirme aktivitelerini uygulanmasında temel insan gücü olarak hemşireleri önermektedir.

Sonuç Olarak ;

- Türkiye'de iş sağlığı hemşireliği son yıllarda gelişim göstermiştir ancak henüz çağdaş hizmet düzeyine ulaşamamıştır.

Sonuç Olarak ;

- Rogers tarafından bakım verici, yönetici, araştırıcı ve danışman rolleri kapsamında 110 fonksiyon tanımlanmış olan iş sağlığı hemşireliği mesleğinin yönetmelikte yer alan 8 madde ile tanımlanamayacağı çok açıktır (Esin, 2008).

“alışanların sağlığı ve güvenliği, bir bütün olarak insanlığın güvenliğinin ayrılmaz bir parçasıdır.....

güvenli çalışma sağlam bir ekonomik politika olmanın ötesinde aynı zamanda temel bir insan hakkıdır”

Kofi Annan

2003

Kaynaklar

- Biçer T., Seviğ Ü. (2003).Türk silahlı kuvvetleri bir askeri hastanesinde iş sağlığı hemşireliği gereksinimlerinin belirlenmesi ve işçilerin sağlığını korumaya yönelik model planlaması. Doktora tezi. Gülhane Askeri Tıp Akademisi Hemşirelik Yüksekokulu. ANKARA
- Sarıçam H., Devebakan N.(2012) (İş Sağlığı Ve Güvenliği Kapsamında Hemşirelerin Karşılaştığı Risk Ve Tehlikelerin İş Stresi Düzeyleri Üzerine Etkisi.Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık bilimleri Enstitüsü. İZMİR.
- Esin N. (2008) Türkiyede İş sağlığı Hemşireliği ve Gelişmeler. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi. 2008/1
- www.csgb.gov.tr Erişim Tarihi: 10.12.2014
- www.sgk.gov.tr Erişim Tarihi: 18.12.2014
- Nahcivan, N., Erdoğan S., Esin M.N. (1999) Türkiye de İş sağlığı Hemşireliği. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, Cilt:2, Sayı:1, 1999.
- Tokur Keskin, M. Kubilay G.(2010). Hastanede Çalışan Hemşirelere Yönelik İş Sağlığı Hemşireliği Uygulamalarında Omaha Sınıflama Sisteminin Kullanılması. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Enstitüsü. ANKARA.
- Naumanen- Tuomela P. (2001). "Occupational Health Nurses' Work and Expertise in Findland:Occupational Health Nurses' Perspective", Public Health Nursing. Blackwell Science Inc.; 18(2):108-115.
- Rogers B. (2012). Occupational and Enviromental Health Nursing Ethics and Professionalism. Workplace Health & Safety, 60(4): 177-181.
- İşçi F. Esin M.N. (2009). Bir İşyerindeki İş Sağlığı Hemşireliği Girişimlerinin Omaha Hemşirelik Girişim Şeması ile Değerlendirilmesi. DEUHYO ED. 2(2), 39-55
- Oakley K. (2008). Occupational Health Nursing (3th ed.). England: John Wiley & Sons.
- Bilir N., Yıldız A. N. (2013). İş Sağlığı ve Güvenliği (2. baskı). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları. ISBN: 978-975-491-357-6.
- Lancaster S. (2002). Community and Public Health Nursing (5. Edition), USA: Mosby Inc.
- Emiroğlu, O. N ve Yıldız, A. N., (2002). İşyeri Hemşireliği. Halk sağlığı Kurumu Derneği, Sağlık ve Sosyal Yardım Vakfı: Teknik Rapor: 6.
- Nies, A. M., McEwen, M., (2007) Community/Public Health Nursing Promoting The Health Of Populations (4th ed.), Canada:Saunders Elsevier
- Esin, M.N., Emiroğlu, O.N., Aksayan, S. & Beşer, A. (2008). Undergraduate occupational health nursing education in Turkey: a national survey. International Nursing Review 55, 156-163.
- (<https://www.aohn.org/fact-sheets/the-occupational-and-environmental-health-nursing-profession.html>).
- Canpolat Ö.Aksayan S. (2006). Çalışanların Stres Düzeylerini Etkileyen Faktörler ve İş Sağlığı Hemşiresinin Stres İle Baş Etmede Etkililiği. Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

TEŞEKKÜRLER

